

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1033364/5

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא

המבקש: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד מיכאל קורינלדי)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אתי גוהר)

הנדון: סדרי הדין בבקשות לסתירת הדין

החלטה

הבקשה, הרקע לה והפנייתה אל החתום מטה או אל נשיא בית הדין הגדול לפניי כיושב ראש מותב בית הדין שנתן את פסק הדין בעניינם של הצדדים בקשתו של המבקש המופנית לנשיא בית הדין הגדול או ליושב ראש המותב.

אקדים ואומר כי מן הדין אין הנשיא או הח"מ חייב להיזקק לבקשה בעצמו. חוק הדיינים ותקנות הדיון קובעים עניינים מסוימים שאת ההחלטה לגביהם ייתן נשיא בית הדין, יושב ראש מותב מסוים וכיוצא באלה, כל אימת שעניין מסוים אינו עניין שלגביו מתחייב כאמור מן החוק או מן התקנות אין בעל דין יכול לדרוש כי דיין מסוים דווקא הוא שייתן את ההחלטה בבקשתו, וכפי שיתבאר גם מן האמור להלן ענייננו אינו עניין שלגביו מתחייב כאמור.

אף על פי כן, מהיות טוב ולמען הסר לזות שפתיים, ומאחר שבבקשה המדוברת נטענו טענות כלפי חברי הגאון הרב שלמה שפירא שליט"א שכביכול נתן את ההחלטה הקודמת שלא בסמכות וכדי שלא ייטענו כלפיו טענות של 'עביד איניש לאחזוקי בדיבוריה' המרומזות בבקשה דנא, ביקש חברי הגר"ש שפירא שליט"א עצמו כי בקשתו של המבקש תיבחן בידי החתום מטה, כמבוקש, והחתום מטה הוא שייתן בה את ההחלטה.

דיון והכרעה

ולגופו של עניין:

המבקש הגיש לא מכבר בקשה לסתירת הדין המכוונת כלפי פסק דינו בעניינם של הצדדים שניתן ביום ט"ו במרחשוון התש"ף (13.11.2019). חברי למותב זה כבוד הגר"ש שפירא שליט"א ביקש תחילה את תגובת המשיבה ובהמשך נתן את החלטתו שבגדרה דחה את בקשתו של המבקש.

עתה שב המבקש ומבקש לסתור את הדין, את 'דינה' של החלטה זו ואת פסק הדין המקורי, בטענה כי החלטתו של הגר"ש שפירא ניתנה שלא כדין ושלא בסמכות. המבקש מבקש כי בקשתו לסתירת פסק הדין תידון לגופה בהרכב מורחב של חמישה דיינים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עיינתי בבקשה ובנימוקיה במקביל לעיון בהחלטתו של כבוד הגר"ש שפירא ולאחר העיון אני קובע כי דינה של הבקשה שלפניי להידחות תוך חיוב בהוצאות משפט לטובת אוצר המדינה.

ננמק ונפרט:

א. איהעברת תגובת המשיבה לתגובתו של המבקש

המבקש באמצעות בא כוחו מלין תחילה על כי הגר"ש שפירא החליט תחילה להעביר את בקשתו לתגובת הצד שכנגד, המשיבה, וכי תגובה זו עצמה לא הומצאה לו ולא ניתנה לו ההזדמנות להשיב עליה.

בעניין זה אין לי אלא לצטט מדברי כבוד נשיא בית הדין הגדול הגר"ד לאו שליט"א שכתב לא מכבר בתיק אחר (תיק 1164422/2 החלטה מיום ח' באלול התשע"ט – 8.9.2019):

(ב) זכות התגובה – אימתי?

בא כוח המערער מלין כי לא ניתנה למרשו זכות תגובה על ההאשמות שהאשים אותו בא כוח המשיבה [...] עורך הוא השוואה כביכול בין העובדה שהמשיבה קיבלה את זכות התגובה לבקשתו [...] לבין אימתן זכות זו למערער בנוגע לדברי המשיבה בתגובתה.

ייאמר ברורות וללא כחל וסרק [...]

שיטה זו של בקשת תגובות ותגובות לתגובות עד אין קץ אין בה כדי להביא ל"צדק" [...] אלא לעינוי דין עד סוף כל הדורות [...]

טענה שיש בה כדי להשליך על ההכרעה בבקשה או בתביעה ושכית הדין טרם שמע את עמדת הצד שכנגד בעניינה מצריכה תגובה [...]

ההאשמות שהטיח בא כוח המשיבה במערער בתגובתו לא היו שיקול בהחלטת בית הדין [...] ההחלטה נומקה והובהרה היטב ללא קשר להאשמות אלה [...]

על זו הדרך לא ביקשתי את תגובת בא כוח המערער לבקשת בא כוח המשיבה למחיקת הערעור, שכן גם כאן אין החלטתי נובעת מן הבקשה והייתה ניתנת כאמור לעיל עם הבקשה או בלעדיה.

ועוד כתב כבוד הנשיא בהחלטה נוספת (מיום י"ח באלול התשע"ט – 18.9.2019) באותו הליך:

נשוב ונבהיר את שהובהר בהחלטה הקודמת: ההליך המשפטי המתנהל בבית הדין אינו מתנהל כ"משחק פינג-פונג" של תגובות ותגובות לתגובות עד אין קץ, משחק שבו "ישחקו הנערים לפנינו" עד שיימאס לאחד מהם ויחליט הוא כי מיצה את תגובותיו ואינו מגיב שוב על דברי חברו, ורק אז ישפוט בית הדין כשופט במשחק זה ויקבע את תוצאותיו.

לא כך. בית הדין שומע את עמדות שני הצדדים, מפיהם או מפי כתבם – בעניין זה די ב"מפי כתבם" – ומשהגיע בית הדין למסקנה כי הוא מצידו מיצה את הדברים ונהירות לו עמדותיהם של שני הצדדים, מחליט הוא את שמחליט.

דברים חדים וברורים אלה הם כקילורין לעיניים ואינם צריכים חיזוק וראיה נוספת, גישה אחרת תביא לשיתוק היכולת להכריע בתביעות ובבקשות כלשהן.

ובענייננו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הגר"ש שפירא בהחלטתו שבה דחה את הבקשה לסתירת הדין לא נסמך על טענות של המשיבה בתגובתה, שעליהן יכול היה המבקש – אולי – להגיב ולסתור אותן. הוא אכן ביקש את תגובתה, מן הסתם בשל האפשרות כי זו תעלה טענות שיזדקק לבחינתן, ולו כך היה מן הסתם הייתה מבוקשת תגובה אליהן, אך משלבסוף לא היו בתגובה זו טענות שהכרעה בבקשה זקקה את בירורן – לא נזקק לבקש תגובה עליהן, וכדבריו של כבוד הנשיא. האזכור היחיד בהחלטתו של הגר"ש שפירא לתגובתה של המשיבה הוא כדלהלן (ההדגשה אינה במקור):

”גם לו הייתה הרכישה הראשונה בנאמנות” כתבנו בפסק דיננו,

ולצורך העניין – ומאחר שלא נטען עתה בתשובתה של המשיבה לבקשה כי הסכם הנאמנות שהוצג עתה לפנינו מזויף או פגום בפגם אחר שיש בו כדי להביא לבטלותו, נניח עתה כי אכן כך הייתה, מכל מקום [...] ”ומעתה אף לו קיבלנו את הטענה כי הבעל היה הבעלים האמיתי מלכתחילה” המשכנו שם – ”הבעלות עתה היא משותפת. לא כוונת שיתוף גרידא יש כאן אלא קניין והעברת בעלות מוחלטת לפחות בנוגע לאותה מחצית הרשומה על שם האישה.”

המבקש הציג בבקשתו הסכם נאמנות שנכרת בשעתו כסייעתא לעמדתו דהשתא, בפסק הדין נבחנה האפשרות שהרכישה הייתה בנאמנות, ובהחלטה האחרונה הבהיר הגר"ש שפירא כי הוא נכון אף עתה לקבל לצורך העניין עמדה זו, את עמדת המבקש, המתחזקת נוכח ההסכם שהציג ומאחר שלא נטען כי הסכם זה מזויף הוא.

על מה אפוא מלין המבקש? לו הייתה עולה דרך משל טענה כי ההסכם פגום ולו נסמכה ההחלטה על טענה זו היה מקום להלין על אי המצאתה של טענה זו לתגובתו, אך משלא נטענה טענה זו ומשאימץ בית הדין לצורך העניין את עמדתו של המבקש בשאלה העובדתית האמורה, אשר היא גם השאלה העובדתית העיקרית שבגינה ובגין הראיה לכאורה שמצא לה המבקש ביקש הוא את סתירת הדין – על מה היה על בית הדין לבקש את תגובתו?

בית הדין, כלשון כבוד הנשיא שצוטטה לעיל, ”הגיע למסקנה כי הוא מצידו מיצה את הדברים ונהירות לו עמדותיהם של שני הצדדים” ומשכך לא היה עליו אלא להחליט, הא ותו לא מדי.

ב. בחינת בקשה לסתירת הדין – ביחיד או בשלושה?

בהמשך לאמור הלין המבקש על דחיית בקשתו בהחלטתו של הגר"ש שפירא שליט"א כנ"ל, ביחיד. דבר העומד לדעתו בסתירה להוראות חוק הדיינים ואף שהובאו בבקשה ראיות חדשות, וכלשון ההחלטה ב”סוף דבר”:

הבקשה לסתירת הדין נדחת שכן אף שהובאו בה ראיות חדשות הנוגעות לחלק מהעובדות שנדונו בפסק הדין, מכל מקום לא היה בה די כדי לערער את תשתיתו המשפטית של פסק הדין.

המבקש מחדד ומסביר את טענתו:

במילים אחרות: הבקשה לסתירת הדין, אף שהובאו בה ראיות חדשות נדונה לגופה על ידי דייני יחיד, הרב שלמה שפירא, ללא סמכות, בניגוד לאמור בסעיף 8(ב) לחוק הדיינים.

לכאורה דברים כדורבנות. אכן כפי שמשמע מדברי המבקש גופו, אף הוא מודע לאפשרות לדחות בקשה כבקשתו בדיין יחיד ולולי שובאו בה ראיות חדשות המצריכות דיון לגופן, וכפי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שיבואר עוד להלן, אלא שהוא מלין על שכך נעשה בבקשתו "אף שהובאו בה ראיות חדשות". המבקש ציטט כאמור מהאמור ב"סוף דבר" בהחלטה, אלא שציטוטו זה היה מקוטע – וכן לא ייעשה בכגון דא. נשוב אפוא ונצטט את האמור בהחלטה, הפעם במלואו ונדגיש את שהחסיר המבקש בציטוטו:

הבקשה לסתירת הדין נדחית שכן אף שהובאו בה ראיות חדשות הנוגעות לחלק מהעובדות שנדונו בפסק הדין, מכל מקום לא היה בה די כדי לערער את תשתיתו המשפטית של פסק הדין שכללה ניתוח עובדתי ומשפטיהלכתי המוסב אף כלפי האפשרות שהעובדות הן בדומה לאשר מבקשות ראיות אלה להוכיח.

מהות ההחלטה שבגדרה נדחתה בקשת המבקש לסתירת הדין

בהחלטתו של כבוד הגר"ש שפירא נדחתה אפוא הבקשה לסתירת הדין לא מכוחו של דיון לגופן של הראיות החדשות לכאורה שהעלה המבקש, אלא משום שפסק הדין ניתן אף תוך נכונות להניח שהעובדות שאותן ביקש המבקש להוכיח בראיות אלה הן כפי שטען הוא.

היינו: הובאו אכן ראיות חדשות, משום כך הניח הגר"ש שפירא כי המבקש טעה אולי בתום לב בחושבו שהללו יטו את הכף, ועל כן לא חייב אותו בהוצאות משפט בגין בקשתו, כאמור בפסקה הבאה בפסק הדין, אך הקביעה שאין בהן כדי לסתור את הדין לא נעשתה על בסיס בחינת הראיות אלא על בסיס הקביעה שאין הן רלוונטיות לבקשה לסתירת הדין משום שפסק הדין מלכתחילה לא הניח בהכרח את ההפך משבאו ראיות אלה להוכיח.

בהחלטה זו אין למעשה שום חידוש לגופו של עניין, כל כולה אינה אלא הבהרה והדגשה של מה שנאמר כבר בפסק הדין ושממנו ברור כי 'הראיות החדשות' אומנם חדשות הן, ואולי אף ראיות הן, אך אין הן מצריכות דיון לגופן – ושלא כהאשמת-תולונתו של המבקש כי הגר"ש שפירא דן בבקשה שיש בה ראיות חדשות לגופה, ולגופן של הראיות במשמע – וממילא דינה של הבקשה להידחות על הסף משל לא הכילה כלל ראיות חדשות.

האמור ב"סוף דבר" נשזר והודגש לכל אורכה של ההחלטה, ההסכם שהובא בה כראיה חדשה אומנם נבחן בה אולם הודגש כי בחינה זו יש בה כדי להאיר את עניינו בדבר עובדות שונות שהתלבטנו לגביהן בפסק הדין, אך אין באור זה כדי לסנוור את עינינו מראות את שלא התלבטנו לגביו בפסק הדין והשריר וקיים גם כעת, והוא כי עובדות אלה, בין שכך היו או אחרת, לא היו התשתית למסקנתנו המשפטית שבפסק הדין, וכי כלפי תשתית זו לא הובאה כל טענה או ראיה חדשה. ובלשונה של ההחלטה המדוברת:

גילוי של הסכם הנאמנות שופך אור על מקצת מהפינות החשוכות במסכת העובדתית [...] על קיומן של הללו באו בפסק הדין הערות לרוב, ואם עתה באו אליהן גם הארות – מה טוב. ברם מן הבקשה נעדר הסבר ומענה של ממש לשאלה הכיצד יש בגילוי של הסכם זה כדי לגשר על הפער [...] והכיצד מדלגת היא על משוכתם של הקניינים שנעשו בשלבים מאוחרים [...]

המבקש ייצא ידי חובתו, כנראה, בעניין זה באומרו:

"גם העברת מחצית מהנכס למשיבה ב-21.2.2001 נעשתה במפורש במסגרת הנאמנות, כמפורש ב'רחל בתך הקטנה' בתצהיר שעליו חתומה המשיבה [...]"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דא עקא, בתצהיר זה שאכן היה לפנינו כבר בעת שנכתב פסק הדין ואף הוזכר בו אין אזכור [...] אין כאן את האמירה שמייחס המבקש למסמך זה לא "במפורש" ואף לא 'במרומוז', לא בכתוב ולא 'בין השורות'.

נקטע לרגע את הציטוט ונבהיר: שמא יאמר המבקש כי האמירה בדבר מה שיש או שאין בתצהיר המדובר היא בגדר דיון בראיה חדשה – תשובתו בצידו: תצהיר זה אינו ולא היה ראיה חדשה, וכפי שהודגש "תצהיר זה שאכן היה לפנינו כבר בעת שנכתב פסק הדין" ולפיכך כלל לא הקים למבקש מלכתחילה את הזכות לבקש את סתירת הדין. כיוון שהוזכר תצהיר זה בבקשה וכיוון שנוקק בית הדין לבחון אותה – בחן טענה זו לגופה משום שהאמת היא נר לרגלי בית הדין אף בלי שתוקנה למבקש זכות, במוכן המשפטי, לבירור טענתו, אך ברי כי בחינה זו שכלל אינה חובה מכוחו של החוק או מכוחן של התקנות אינה עניין לטענות על סמכותו של דין יחיד או להעדר סמכותו.

ונשוב לציטוט מן ההחלטה:

"גם לו הייתה הרכישה הראשונה בנאמנות" כתבנו בפסק דיננו, ולצורך העניין [...] נניח עתה כי אכן כך הייתה, מכל מקום "העברות הבעלות שהיו לאחריה [...] דינן כמתנה [...] הבעלות עתה היא משותפת" [...]

המבקש כותב עתה כי עתה מבוקש "ביצוע הנאמנות שנכנסה לפועל ביצוע בגירושין" וכלפי אמירה זו – [...] והן טענת הנאמנות עלתה גם עלתה אף אם ראיותיה חדשות הן [...] – נאמר את שאמרנו עוד בפסק הדין:

אכן אין מניעה עקרונית לרישום [...] תוך התחייבות כי לעתיד לבוא תועבר הבעלות לבעל. ברם [...] משנרשמה כבר הבעלות במלואה על שם הבעל ולו היו הצדדים עדיין שותפים להסכמה הקודמת כי בפקיעת נישואיהם תיוותר הבעלות בידי – מה טעם ומה היגיון יש בהעברת הבעלות שוב לאישה או ברישום בעלות משותפת אם לא התכוונו הצדדים לבטל את שהוסכם?

לו מלכתחילה היה הרישום על שם המשיבה בלבד ולאחר זמן היה המבקש טוען כי הגיעה העת לממש את הסכם הנאמנות, ניחא [...] אך מאחר שכבר נרשם הנכס על שמו [...] אין זאת אלא כאמור בפסק דיננו: "העברה זו מלמדת אחת מן השתיים [...] המידע שנוסף לנו עתה, הסכם הנאמנות, מסייע לנו לבחור בין שתי האפשרויות [...] אך בהתקיים רישום ותיעוד להעברות בעלות – על הטוען לאיקבלתנו את העברת הבעלות מהמבקש למשיבה להביא ראיה [...] ראיה כזו לא מצאתי בבקשה.

הנה כי כן, הובהר בהחלטה באר היטב כי לא דיון בראיות החדשות יש כאן – מוכנה הייתה ההחלטה להניח את קבלתן במלואן – אלא דחיית הבקשה לסתירת הדין, למעשה דחיית על הסף, משום שאין ראיות אלה נוגעות לליבת ההכרעה שבפסק הדין.

בין דחיית בקשה לסתירת דין על הסף לדיון לגופן של ראיותיה

ושמא יאמר האומר כי אף הכרעה כזו צריכה לשלושה דינים?

כבר מילתנו אמורה כי מבין ריסי עיניו של המבקש ניכר היטב כי אף הוא לא סבר כך ולא בכדי הדגיש – לשיטתו – כי בהחלטה נדונה הבקשה לגופה. אך לרווחא דמילתא נוסף ונבאר עוד:

המבקש נימק משפטית את טיעונו על פי חוק הדיינים, תשט"ו – 1955 (להלן: החוק) וכתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בבית הדין הרבני הגדול יש לשמוע עניינים אך בהרכב של שלושה פרט לעניינים מיוחדים שנקבעו בחוק הדיינים [...] בסעיף (1ה8) [...]

בקשה לסתירת הדין אינה בגדר של 'החלטת ביניים אחרת' אלא כמוה כדיון נוסף – ראו גם הכינוי שמכנה בית הדין הרבני הגדול את המשיב בערעור כ'מערער' בבקשה לסתירת הדין [...]

מדובר כאן בהוראת חוק ואילו תקנות הדיינים (עניינים שניתן לדון בהם בדיין אחד), תש"ן – 1990, חלות אך ורק על דיונים בבית הדין הרבני האזורי [...] סמכות בדיין אחד חלה אך ורק לאור האמור בסעיף (1ה)8 [...]

דווקא בהלכה כל עניין צריך הרכב של שלושה ועל אחת כמה וכמה הדברים אמורים בבקשה לסתירת הדין [...]

מי הדין בבקשות הנידונות בדיין יחיד?

ולא היא. לסעיף (1ה)8 קודם סעיף 8(ב) המאפשר לדיין יחיד – לאו דווקא יושב ראש ההרכב – לדון בכמה עניינים.

אגב נעיר, מאחר שהמבקש 'מוטרד' בבקשתו ממתן ההחלטות בידי הגר"ש שפירא שאינו יושב ראש המותב, כי גם בעניינים שנמסרו לסמכותו שלו רשאי יושב ראש ההרכב להסמיך חבר אחר של בית הדין לדון לבדו. יש לציין כי לא נקבע בחוק או בתקנות כיצד יסמיך יושב הראש את חבריו לעניין זה ואין צורך לעניין זה בפרסום ברשומות וכדומה. דומה כי טעמו של דבר הוא משום שכל עצמה של ההבחנה בין יושב ראש המותב לחבריו אינה אלא מטעמי מנהל תקין וסדר וכדי למנוע מצבים של החלטות סותרות שכל אחת מהן ניתנת ביחיד או של מחלוקת בשאלה מי ייתן את ההחלטה, ולפיכך די בהסדרת העניין בין יושב ראש ההרכב לבין חבריו. על כל פנים יהא הטען אשר יהא, אין הוראת חוק או תקנות בעניינה של דרך הסמכה זו. חברי ההרכב שבראשות החתום מטה מבכירי הדיינים הם והחתום מטה ביניהם אינו אלא ראשון – מכוח מינויו לבית הדין הגדול ימים אחדים לפניו ועל פי סעיפים 8(ו) ו-8(ז) לחוק – בין שווים. כולם מוסמכים על ידי יושב ראש ההרכב על דרך הכלל ליתן את כל אותן ההחלטות שיושב ראש ההרכב מוסמך בעניינן והנוהג והנהלה הם חלוקת העבודה בינינו בעל פה.

הנכללת בחיית בקשה לסתירת דין על הסף בעניינים הנידונים בדיין יחיד?

מכל מקום בסעיף 8(ב) אף מלכתחילה הסמיך המחוקק דיין יחיד לדון בעניינים מסוימים. בין אלה גם 'ענייני סדר ומנהל'. למשפטים שבהם כלל הדיון מתנהל בשלושה אמור סעיף (1ה)8 המקנה סמכות ליושב ראש ההרכב או למי שאותו הסמיך יושב ראש דווקא – וגם דרישה זו התמלאה בענייננו כאמור – גם זאת בין השאר ב'ענייני סדר ומנהל'. אך לענייננו – ודווקא משום טענתו של המבקש כי הדיון הקודם כבר נסתיים וההליך המדובר הוא הליך חדש – נוגע דווקא סעיף 8(ב).

לדעתנו אין ספק שהשאלה אם בכלל יש מקום להזדקק לבקשה לסתירת הדין, בהיותה נבחנת לא לגופן של הראיות שבבקשה אלא לאור היותן או איהיותן חדשות או ישנות, נוגעות לענייניו של פסק הדין או שאינן נוגעות אליו, עשויות להשפיע על מסקנתו אם תתקבלנה או חסרות משמעות בהקשר זה – כל אלה בכלל ענייני סדר ומנהל הם.

שמה ישיבנו המבקש כי בתקנות הדיינים (עניינים שניתן לדון בהם בדיין אחד), תש"ן –

1990 (להלן: תקנות הדיינים), פורטו 'ענייני סדר ומנהל' ובחינת בקשה ממין זה לא באה בכללם, אף

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אנו נשיב אמרינו לו ונאמר כי פירוט זה לא בא לדעתנו לגרוע מן הכלל ולומר כי אין בו אלא מה שבפרט. ברם אף אם לא כך היה – כבר שקל המבקש למטרפסיה בהדגשתו כי תקנות אלה אינן חלות על בית הדין הגדול.

נוסיף ונאמר עוד כי תקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל, התשנ"ג (להלן: תקנות הדיון), שאין חולק כי חלות הן על בית הדין האזורי ועל בית הדין הגדול במידה שווה, ושהן היסוד החוקי בכלל למתן האפשרות לבקש את סתירת הדין שלא כנהוג ביתר הערכאות האמונות על ספיות הדיון, אף הן מפרטות עניינים שאפשר לדון בהם בפחות משלושה דיינים – פירוט הדומה לזה שבסעיפי החוק שהוזכרו לעיל ואינו יורד לפרטי הפרטים שבתקנות הדיינים האמורות – ואף בהן כבתקנות הדיינים האמורות נאמר הפירוט בעניין בית הדין האזורי (תקנה ד(2)) אם כי אפשר שחל הוא אף על בית הדין הגדול (מכוחה של תקנה ג), אך לפירוט זה באה ההקדמה "מבלי לגרוע מכלליות ההוראה שבס"ק (1)" והוראה זו (תקנה ד(1)), שבה אגב אין הבחנה בין בית הדין האזורי לזה הגדול) קבעה כי בית הדין יושב בהרכב של שלושה דיינים "להוציא מקרים שבהם רשאי בית הדין לדון, מבחינת ההלכה, בפחות משלושה".

דברים אלה אמורים גם כלפי דברי המבקש כי "דווקא בהלכה כל עניין צריך הרכב של שלושה" – לא כל עניין, ובענייננו נאמר כי הקביעה מן הסוג שבהחלטת כבוד הגר"ש שפירא שליט"א היא ללא ספק עניין שמבחינת ההלכה אינו מצריך שלושה. הקל וחומר שבו חתם המבקש את אמירתו זו "ועל אחת כמה וכמה הדברים אמורים בבקשה לסתירת הדין" מופרך מעיקרו הוא, לא שורש לו ולא ענף, הקל אינו קל והחמור אינו חמור ממנו.

נחדד את הדברים ואגב כך נאמר גם כי על אף דברי המבקש הרי שהעניין שלפנינו אופיו – בהיבט המהותי – כשל בקשות ביניים הוא: אין בו פסק דין כלשהו. פסק הדין הלוא כבר ניתן. אין בו גם הכרעה משפטית מהותית כלשהי, לא הוצאת ממון ואף לא שלילת זכות דיונית שכן גם הזכות העקרונית לבקש את סתירת הדין עודנה עומדת למבקש "בכל זמן" כלשון תקנה קכט(1) לתקנות אלה. כל שהיה בהחלטת הגר"ש שפירא שליט"א – וכמותה גם בהחלטתי זו – הוא הקביעה כי לעת עתה לא הובאה כל טענה או ראיה המקימה עילה לדיון מחודש בעניינם של הצדדים.

נפנה את תשומת הלב בהקשר זה גם לחיץ שיש בתקנות הדיון בין החלטה ממין זה לבין החלטה שלאחר דיון לגופן של ראיות חדשות. תקנה קל(1) עוסקת בהחלטה ממין זה "אם לדחות את הבקשה" או לדון בה לגופה "להזמין את הצדדים לדיון" כלשון התקנה. דחייה ללא הזמנה לדיון גם היא אינה דרך הדיון הרגילה בבית דין רבני שלא פחות משמחויב הוא לדון בשלושה מחויב הוא לשמוע את הצדדים מפייהם, אלא שהחלטה שאין צורך כלל לדון בבקשה – שונה היא. תקנה קלא קובעת, בנוגע למקרה שבו החליט בית הדין להזמין את הצדדים לדיון, כי בתום הבירור יאשר בית הדין את פסק הדין הקודם או יוציא פסק דין חדש. לא נקבע ולא נדרש כדבר הזה כשהחלטה היא כי אין כלל צורך ומקום לבירור כאמור. ולא בכדי, שכן פסק דין כבר ניתן והבקשה לדון בו מחדש אינה אלא בקשה דיונית, דוגמת בקשות ביניים, דחייתה אינה פסק דין ואינה מצריכה פסק דין אחר או את אישורו ואשרורו של פסק דין שכבר ניתן, הלה מאושר ועומד. רק אם מצא בית הדין צורך לדון לגופה של בקשה אזי נצרך הליך סדור ורגיל הכולל דיון בנוכחות הצדדים ושופו בפסק דין, ודבר הלמד מענייננו הוא כי במקרה זה – ודווקא בו כאמור – גם צריך הדיון להתקיים בהרכב של שלושה דיינים.

ועוד נאמר: המבקש סבור כי בקשתו היא בבחינת 'ערעור' על פסק הדין שניתן. את טענתו הוא תומך ב"כיניו שמכנה בית הדין הרבני הגדול את המשיב בערעור כ'מערער' בבקשה לסתירת

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדין". האמת ניתנה להיאמר כי בית הדין לא כינהו 'מערער' – אין הליך של ערעור על פסק דין של בית הדין הגדול, ולו היה כזה לא היה הוא נדון באותה ערכאה עצמה – לאורכה של ההחלטה מכונה הוא 'מבקש'. הכינוי 'מערער' גם לו היה אמור בהחלטה לא היה אלא בגדר של פליטת הקולמוס אגב שגרא דלשנא של דיני בית דין זה, אך לאמיתו של דבר אין בו אפילו את זו, את כל כולו שאב המבקש מכותרת ההחלטה לבדה, כותרת הנוצרת באופן אוטומטי על ידי המחשב עם יצירת מסמך ההחלטה בתיק כלשהו של בית הדין הגדול ושכמקרים המתאימים – וכזה הוא עניין דנן – משנה אותה בית הדין ידנית, כפי שעשה החתום מטה בהחלטה זו. (אלא שהגר"ש שפירא שכח כנראה תיקון טכני זה בהחלטתו. ומן הסתם בנוסח ההחלטה שפורסם או שיפורסם לציבור על ידי הנהלת בתי הדין ובהתאם להיתר הפרסום שבשולי ההחלטה תוקן – או יתוקן – הדבר במסגרת 'תיקוני העריכה' המקובלים.) ומובן שאין לכך כל משמעות משפטית מהותית.

מכל מקום אכן יש מקום ללמוד את ענייננו גם מהעניין הדומה לו, מסדרי הדין האמורים בתקנות הדיון לגבי ערעור. בקשה לסתירת דין כמוה כערעור, מופנית כלפי עניין שנדון ונפסק כבר. ערעור – יש שהוא בזכות ויש שהוא מצריך רשות ערעור. הצורך ברשות ערעור נוגע אומנם לעניינים שהם החלטות ביניים, אך נוגע הוא גם לפסקי דין סופיים במקרים מסוימים כגון לאחר חלוף המועד להגשת ערעור. דחיית בקשה לרשות ערעור מסיימת את הדיון וחותרת אותו באופן מוחלט וסופי יותר מדחיית בקשה לסתירת הדין, שהרי בקשה כזו אפשר להגיש שוב כאמור "בכל זמן". ואף על פי כן בקשת רשות ערעור מוכרעת בדין יחיד "שהוסמך לכך" (וגם כאן לא נקבעו סדרי ההסמכה מן הטעם שאמרנו לעיל) – גם כאן, בדומה להכרעה בשאלה אם יש מקום לבחון את סתירת הדין, ללא שמיעת הצדדים (ראה תקנה קלג(3)).

מסקנות ומתן הוראות

א. מכל האמור לעיל עולה כי החלטתו של כבוד הגר"ש שפירא שליט"א ניתנה ברשות ובסמכות, כדת וכדין.

לא נפל כל פגם לא בגוף ההחלטה ולא בהליך שקדם לה ושלא כדברי המבקש.

אין מקום לדון מחדש בבקשה לסתירת הדין על בסיס הראיות שעליהן התבססה הבקשה הקודמת ושכאמור בהחלטת הגר"ש שפירא אינן נוגעות לבסיס פסק הדין, על אחת כמה וכמה שאין מקום לבקשה לדיון בהרכב מורחב.

ב. הטרחתו של בית הדין בבקשה הנוכחית – אין לגביה מקום לומר כדברי הגר"ש שפירא בהחלטתו המדוברת בדבר אייחויב בהוצאות המשפט, אף לא לפני משורת הדין.

אני מחייב את המבקש בגינה בהוצאות משפט בסך של 7,000 ש"ח לטובת אוצר המדינה.

המזכירות תמציא עותק מהחלטה זו למרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות משפט.

ג. החלטה זו מותרת בפרסום בהשמטת פרטיהם האישיים של הצדדים.

ניתן ביום כ"ד בשבט התש"ף (19.2.2020).

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה